

Nr 84

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till epileptikervården jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkten 50, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till epileptikeranstalter för budgetåret 1955/56 beräkna ett förslagsanslag av 1 180 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 94, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 25 februari 1955, framlagt de förslag, vilka framgår av den följande redogörelsen.

1:o) **Bidrag till epileptikeranstalter.** Kungl. Maj:t har (s. 2—14) föreslagit riksdagen att *dels* godkänna av departementschefen föreslagna ändrade grunder för statsbidrag till epileptikeranstalter, *dels* medgiva, att till svenska diakonsällskapet må — utan hinder av gällande bestämmelser om statsbidrag till epileptikeranstalter — under budgetåret 1955/56 utgå extra statsbidrag med sammanlagt högst 70 000 kronor för en vid epileptikeranstalten å Stora Sköndal anordnad klinisk undersökningsavdelning för män, på villkor bl. a., att vid densamma mottages patienter även från andra epileptikeranstalter enligt anvisning, som inspektören för sinnesslövärderna må meddela, *dels ock* till Bidrag till epileptikeranstalter för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 040 000 kronor.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 870 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har hemställt om bl. a. höjning av nu utgående driftbidrag till epileptikeranstalterna från 1 000 till 1 400 kronor per vårdad och år.

1946 års sinnesslövärdsutredning har i sitt betänkande om sinnesslövärderna (SOU 1949: 11) framlagt förslag bl. a. rörande organisationen av epileptikervården. Utredningen har därvid utgått från att staten skulle övertaga ansvaret för epileptikervården i dess helhet. Till detta förslag har ännu icke tagits ställning annat än såtillvida, att Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1954 uppdragit åt medicinalstyrelsen bl. a. att i berörda del verkställa en överarbetning av betänkandet. I samband härmed framhölls, att — med

hänsyn till att ny organisation av sinnesslövrården och nya statsbidragsgrunder för denna vårdgren beslutats (jfr propositionerna nr 26 och 124 till 1954 års riksdag) — en översyn av statsbidragsbestämmelserna rörande epileptikervården borde komma till stånd inom sådan tid, att förslag härutinnan kunde underställas 1955 års riksdag. Vidare borde frågan om huvudmannaskapet för epileptikervården omprövas, varvid en lämplig uppdelning av ansvaret mellan staten och landstingen borde övervägas. En tänkbar sådan uppdelning vore, att statens ansvar — i förhållande till utredningens förslag — begränsades till att avse avdelningar för undervisning och yrkesutbildning samt för sluten vård, eventuellt även anordnande och drift av kliniska undersökningsavdelningar, medan landstingen svarade för vården i övrigt.

I detta sammanhang erinrar departementschefen vidare om att enligt lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, i vilken lag förenämnda omorganisation av sinnesslövrården reglerats, huvudmannaskapet för denna vårdgren ålagts landstingen och de landstingsfria städerna. Denna lag har trätt i kraft den 1 januari 1955. Enligt lagens 4 § a) har emellertid från huvudmannaskapet undantagits bl. a. vården av psykiskt efterblivna, som är epileptiska, utan att dock dessa efterblivna därför i och för sig faller utanför lagens tillämpningsområde. Enligt tidigare lagstiftning på förevarande område — 1944 års lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa — var från lagens tillämpning undantagen endast sinnesslö, som var intagen på sinnessjukhus eller staten tillhörig anstalt för sinnesslöa, och något undantag från landstingens huvudmannaskap fanns icke stadgat. Den centralanstalt, vid vilken en sinnesslö epileptiker enligt sistnämnda lag var inskriven, har därför betalat vårdavgifter för denne vid placering på enskild epileptikeranstalt. Nu nämnda omständigheter har föranlett föreningen Margarethahemmet att hos medicinalstyrelsen hemställa, att tidigare bestämmelser i detta hänseende alltjämt måtte gälla tills vidare.

Departementschefen framhåller med anledning därav till en början, att gränsen mellan det klientel, för vars omvårdnad landstingen enligt 1954 års lag har att svara, och det, som enligt 4 § samma lag är undantaget från landstingens huvudmannaskap, givetvis i första hand bör bedömas ur vårdsynpunkt. Det finns psykiskt efterblivna med så lätta eller så sällan återkommande yttringar av epileptisk sjukdom, att de icke eller endast i mindre omfattning behöver någon särskild vård för dessa sjukdomsyttningar. Landstingens vårdnadsskyldighet enligt nämnda lag bör därför omfatta även psykiskt efterblivna med epilepsi som en lätt eller ej alltför framträdande komplikation. Först när den vård, som regelmässigt ägnas de psykiskt efterblivna, måste i väsentlig mån ändra karaktär eller kompletteras med åtgärder, riktade mot de epileptiska sjukdomsyttningarna, bör den psykiskt efterblivne överflyttas till en särskild epileptikeranstalt. Omhändertagande inom en speciell vårdorganisation för epileptikervården

bör sålunda enligt departementschefen icke ske, förrän yttringarna av epileptisk sjukdom är så framträdande, att vården i första hand kommer att karakteriseras av åtgärder, som ur medicinsk synpunkt är att hänföra till epileptikervård. Medicinalstyrelsens epileptikerdelegation har vid sin pågående utredning rörande behovet av vårdplatser inom en särskild organisation för epileptikervården ansett sig böra utgå från nu angivna riktlinjer. Av vad nu sagts följer emellertid icke i och för sig, vare sig att staten skulle vara skyldig att svara för undervisning och vård av hela det utpräglade epileptikerklantelet eller att landstingen icke skulle vara skyldiga att svara härför. Kungl. Maj:t har också, såsom framgår av vad ovan anförts, uppdragit åt medicinalstyrelsen att ompröva frågan om huvudmannaskapet för denna vårdgren. Departementschefen erinrar vidare om att de bildbara sinnesslöa epileptiker, som med stöd av 1944 års lag före den 1 januari 1955 inskrivits vid centralanstalt, enligt tillämpningsföreskrifterna till 1954 års lag skall anses vara inskrivna vid särskola eller vårdanstalt, intill dess annorlunda i vederbörlig ordning beslutas. Med hänsyn till det anförda och i avbidan på att frågan om huvudmannaskapet för epileptikervården löses, anser sig departementschefen böra utgå från att landstingen tills vidare under en övergångstid svarar för vårdavgifterna för efterblivna på enskilda epileptikeranstalter, såväl för samtliga särskoleelever som för vårdfallen under 21 års ålder, i varje fall för de patienter, som antingen redan är inskrivna vid landstingsanstalt eller enligt eljest förut angiven tolkning av 1954 års lag faller under landstingens vårdnadsansvar. Det framhålles, att antalet här åsyftade vårdfall endast torde röra sig om sammanlagt ett 30-tal, varav en stor del redan synes omfattas av landstingens vårdnadsansvar. Landstingens merkostnader för ändamålet torde därför komma att bli mycket små, detta så mycket mer som landstingen enligt bestämmelserna i fattigvårds- och barnavårdslagarna samt lagen om lindring i de mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka redan i flertalet fall har att i sista hand bestrida avgifterna för sådan vård.

Vad därefter angår driftbidragen i allmänhet till epileptikeranstalterna erinras om att dessa hittills utgått efter samma grunder som gällt för motsvarande bidrag till sinnesslöanstalterna, ehuru med ett något högre belopp. Då av medicinalstyrelsen framlagt förslag innebär en anpassning av bidragets konstruktion efter de grunder, som fr. o. m. den 1 januari 1955 gäller för särskolor och vårdanstalter för psykiskt efterblivna, anser sig departementschefen böra godtaga detsamma. Bidraget bör sålunda utgå med ett visst belopp per godkänd skol- eller vårdplats på internat. I det godkända platsantalet bör därvid även kunna inräknas en av huvudtillsynsmyndigheten övergångsvis godkänd överbeläggning. Å andra sidan bör emellertid, för den händelse beläggningen skulle avsevärt understiga det godkända platsantalet eller om eljest särskilda skäl föranleder därtill,

statsbidraget efter prövning av nämnda myndighet kunna minskas. Enligt f. n. gällande bestämmelser utgår driftbidraget med 1 000 kronor per år. Vissa skäl talar enligt departementschefen för en höjning av detta statsbidrag. I avvaktan på ett ställningstagande till resultatet av medicinalstyrelsens utredning om huvudmannaskapet för denna vårdgren och övriga därmed sammanhängande spørsmål tillstyrkes därför, att bidraget höjes till 1 200 kronor per vårdplats och år, d. v. s. vad som fr. o. m. innevarande kalenderår gäller för anstalterna för psykiskt efterblivna. Då statsbidragen utbetalas i efterskott, bör, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, de nya bidragsgrunderna tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1955. Vid bifall härtill kan det för detta ändamål erforderliga medelsbehovet uppskattas till omkring 894 000 kronor.

Bidraget för de i familjevård utackorderade föreslås, i anslutning till vad som numera gäller för motsvarande bidrag för psykiskt efterblivna, utgå med ett fast belopp för var och en i familjevård utackorderad och år. Bidraget, som f. n. utgår med styrkta verkliga kostnaden, dock högst 150 kronor för var och en i medeltal under halvåret utackorderad, anses böra bestämmas till 300 kronor för år.

Vid sidan av det ordinarie driftbidraget har till svenska diakonsällskapet under en följd av budgetår utgått ett extra statsbidrag för en vid Berga vårdhem å Stora Sköndal anordnad klinisk undersökningsavdelning för fallandesjuka män. Såsom villkor för bidragets åtnjutande gäller bl. a., att vid avdelningen skall mottagas patienter även från andra epileptikeranstalter enligt anvisningar, som inspektören för sinnesslövarden må meddela. Bidraget utgår under budgetåret 1954/55 med sammanlagt högst 83 000 kronor, varav 70 000 kronor avser bidrag för samma budgetår och återstoden, 13 000 kronor, anvisats såsom tilläggsanslag för senare delen av budgetåret 1953/54. Principerna för beräkning och utbetalning av detta bidrag fr. o. m. budgetåret 1955/56 anses böra ändras. Bidraget bör sålunda avse kalenderår, d. v. s. för nämnda budgetår kalenderåret 1955. Av bidraget bör hälften utbetalas efter budgetårets ingång och återstoden sedan räkenskaperna för kalenderåret färdigställts och vederbörligen reviderats. Underskottet å kliniken för år 1955 har av medicinalstyrelsen uppskattats till 92 791 kronor, vilket departementschefen anser sig kunna i huvudsak godtaga. Då emellertid för budgetåret 1954/55 anvisats 70 000 kronor, bör från nämnda belopp avdragas på första kalenderhalvåret 1955 belöpande andel härav eller 35 000 kronor. Det extra statsbidraget skulle i så fall uppgå till 57 791 kronor. Därutöver har diakonsällskapet begärt ett tilläggsanslag för under år 1953 uppkommet underskott med 10 880 kronor. Då detta underskott i huvudsak synes vara hänförligt till merkostnader i samband med uppförande av den nya kliniken, anser sig departementschefen böra tillstyrka framställningen. Det extra statsbidraget för budgetåret 1955/56 skulle i enlighet härmed uppgå till 68 671 kronor,

vilket belopp med hänsyn såväl till osäkerheten i beräkningarna som till den begränsade höjning av driftbidraget per vårdplats, som förordats, föreslås avrundat uppåt till 70 000 kronor.

Statsbidraget till lärarlöner slutligen bör utgå efter samma grunder, som fr. o. m. den 1 juli 1954 gäller för särskolorna för psykiskt efterblivna. Bidraget föreslås sålunda utgå med 95 procent av lönekostnaden i näst högsta löneklassen av för medgivna, reglerade tjänster gällande lönegrader. Då statsbidraget utgår i efterskott för redovisningsår, anses de nya bidragsgrunderna böra tillämpas fr. o. m. redovisningsåret 1954/55. Kostnaderna för ändamålet uppskattas till 75 000 kronor, vilket innebär en ökning med 7 000 kronor.

I enlighet med det anförda kan det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1955/56 uppskattas till 1 039 000 kronor eller i runt tal 1 040 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh m. fl.* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 522), har föreslagits, att riksdagen måtte besluta att det föreslagna statsbidraget till epileptikervården fr. o. m. den 1 januari 1955 skall utgå med 1 400 kronor per år och vårdplats.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen I: 414.

Utskottet. I avbidan på ett ställningstagande till resultatet av pågående utredning rörande frågan om huvudmannaskapet för epileptikervården och därmed sammanhängande spørsmål har departementschefen föreslagit vissa provisoriska ändringar av bestämmelserna om statsbidrag till denna vårdgren. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot de allmänna principer, som lagts till grund för Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Dessa principer är, som departementschefen framhållit, desamma som numera gäller för särskolor och vårdanstalter för psykiskt efterblivna.

Däremot har utskottet inte kunnat undgå att ställa sig betänksamt, då departementschefen utgått från att landstingen under övergångstiden intill dess frågan om huvudmannaskapet för epileptikervården hinner lösas kommer att svara för vårdavgifterna för efterblivna på enskilda epileptikeranstalter. I likhet med svenska landstingsförbundet hade utskottet funnit det naturligast att staten i den uppkomna situationen, vilken är en följd av att den nya lagstiftningen om psykiskt efterblivna inte kunnat göras tillämplig på epileptikerna, påtagit sig de kostnader som under övergångstiden kan uppstå för vården av epileptikerklantelet. Med hänsyn till att departementschefens uttalande begränsats till att avse samtliga särskolelever samt vissa vårdfall under 21 års ålder har utskottet, som bringar i erinran bestämmelserna i ämnet i fattigvårds- och barnavårdslagarna

samt den särskilda lagen om kostnadslindring för vård av bl. a. fallande-sjuka, likväl stannat för att inte heller vilja motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Härvid har utskottet dock utgått från att principförslag rörande huvudmannaskapet för epileptikervården underställs 1956 års riksdag och att övergångstiden alltså begränsas till att avse nästa budgetår.

Vad härefter angår storleken av driftbidragen i allmänhet har dessa bidrag, såsom framgår av vad departementschefen anfört, hittills utgått med ett 100 kronor högre belopp för år till epileptikeranstalterna än till sinnesslöanstalterna. I motionerna I: 414 och II: 522 har framhållits att medicinalstyrelsen med utgångspunkt från oförändrad relation mellan de båda bidragsformerna och tillämpning av en avrundning föreslagit ett statsbidrag till epileptikervården av 1 400 kronor. Under hänvisning bl. a. härtill och till att svenska landstingsförbundets styrelse tillstyrkt denna uppräknings som fullt motiverad har i motionerna yrkats, att riksdagen måtte besluta att statsbidraget skall utgå med 1 400 kronor i st. f. av departementschefen föreslagna 1 200 kronor per år och vårdplats.

Utskottet anser liksom motionärerna, att skäl talar för en uppräknings utöver den, som departementschefen föreslagit. Emellertid har utskottet ovan förutsatt att principförslag rörande huvudmannaskapet för epileptikervården skall underställas nästa års riksdag. Med hänsyn till att frågan sålunda avser allenast en övergångstid av ett år och till den återhållsamhet, som här liksom annorstädes måste iakttagas, förordar utskottet att uppräknings begränsas så att bidraget bestämmes till 1 300 kronor per år och vårdplats. Med den ståndpunkt, utskottet sålunda intagit, bör anslaget uppräknas med 74 500 kronor till i runt tal 1 114 000 kronor.

Vad i förevarande sammanhang i övrigt anförts har inte givit utskottet anledning till annat uttalande än att utskottet understryker att tilläggsanslag för driftkostnader — utöver de belopp som av statsmakterna en gång anvisats — i princip inte bör ifrågakomma.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 414 och II: 522

a) godkänna de grunder för statsbidrag till epileptikeranstalter, som föreslagits av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 25 februari 1955 samt av utskottet;

b) medgiva, att till svenska diakonsällskapet må — utan hinder av gällande bestämmelser om statsbidrag till epileptikeranstalter — under budgetåret 1955/56 utgå extra statsbidrag med sammanlagt högst 70 000 kronor för en vid epileptikeranstalten å Stora Sköndal anordnad klinisk undersöksavdelning för män, på villkor bl. a., att vid den-

samma mottages patienter även från andra epileptikeranstalter enligt anvisningar, som inspektören för sinnesslövrården må meddela;

c) till *Bidrag till epileptikeranstalter* för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 114 000 kronor.

2:o) **Lån till föreningen Röingegården u. p. a.** Kungl. Maj:t har (s. 14—17) föreslagit riksdagen att till Ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. för vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1955/56 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 110 000 kronor.

Genom beslut vid 1953 och 1954 års riksdagar beviljades föreningen Röingegården två ränte- och amorteringsfria lån om sammanlagt 184 000 kronor för vissa byggnadsarbeten m. m. vid föreningens epileptikerhem. Dessa arbeten är nu i huvudsak slutförda. Av sistnämnda lån var ett belopp om 5 000 kronor avsett att täcka kostnaderna för utredning rörande vissa ytterligare byggnadsarbeten, nämligen anordnande av panncentral och tvättinrättning samt ombyggnad av övervåningen i huvudbyggnaden. Sedan denna utredning numera slutförts, har föreningen anhållit om ett ytterligare lån å 111 687 kronor för bestridande av kostnaderna för nyss angivna om- och nybyggnadsarbeten. Enligt av medicinalstyrelsen genom dess byggnadsinspektör företagen utredning synes även dessa nu återstående arbeten vara nödvändiga för att bereda de intagna en tillfredsställande vård. Enligt vad departementschefen under hand inhämtat, är framförallt panncentralen i sådant skick, att en nybyggnad är ofrånkomlig, men även tvättinrättningen och huvudbyggnadens övervåning är i trängande behov av upprustning. Med hänsyn härtill anses angeläget att också de nu föreslagna arbetena kommer till stånd. Enär det icke synes möjligt för föreningen att på annat sätt anskaffa medel för ändamålet, tillstyrker departementschefen, att föreningen erhåller ytterligare ekonomiskt stöd i form av ett ränte- och amorteringsfritt statslån. Lånet anses böra bestämmas till 110 000 kronor. Liksom för tidigare beviljade låneunderstöd anses såsom villkor för nu ifrågavarande lån böra bestämmas, att föreningen ställer säkerhet, som av Kungl. Maj:t godkännes, samt att lånet skall återbetalas, om verksamheten nedlägges eller icke upprätthålles på ett tillfredsställande sätt. Därjämte anses böra föreskrivas, dels att erforderliga ritningar m. m. beträffande byggnadsarbetena skall granskas av medicinalstyrelsen, innan arbetena igångsättes, dels att föreningen icke må utan Kungl. Maj:ts eller — efter Kungl. Maj:ts bemyndigande — medicinalstyrelsens medgivande företaga andra byggnadsåtgärder än sådana, som är att hänföra till nödigt underhåll. Det förutsättes slutligen,

att av byggnadsstyrelsen i dess yttrande gjorda påpekanden vederbörligen beaktas.

Medel för lånet föreslås skola anvisas under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer därför,

att riksdagen må till *Ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. för vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1955/56* under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 110 000 kronor.

Stockholm den 19 april 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 83.
